

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА

КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ,
КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ
І ПСИХОЛОГІЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ, БІОЕТИКИ
ТА ІНОЗЕМНИХ МОВ

ОДЕСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ
БУДІВНИЦТВА ТА АРХІТЕКТУРИ
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ, ПОЛІТОЛОГІЇ,
ПСИХОЛОГІЇ ТА ПРАВА

ГО "НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК
ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ"

МІЖНАРОДНА АКАДЕМІЯ
ПСИХОСІНЕРГЕТИКИ ТА АЛЬФОЛОГІЇ

ЛЮДИНА ЯК ЦІЛІСНІСТЬ: ФІЛОСОФСЬКИЙ, МОВОЗНАВЧИЙ ТА ПЕДАГОГІЧНИЙ ДИСКУРСИ

збірник матеріалів
VII Міжнародної наукової конференції

31 жовтня 2024 р.
Одеса

*Рекомендовано до видання Вченою радою
Одеського національного медичного університету МОЗ України
(протокол № 5 від 30 січня 2025 р.)*

Редакційна колегія:

Доннікова І. А. – доктор філософських наук, професор, завідувачка кафедри філософії та україністики Національного університету «Одеська морська академія»;

Кривцова Н. В. – кандидат психологічних наук (PhD), директор Міжнародної академії психосінергетики та альфології, засновник і голова волонтерського руху дослідників ТОВ «МАПА», керівник відділу психологічного консультування Одеського національного медичного університету;

Лазор Н. В. – старший викладач кафедри філософії, біоетики та іноземних мов Одеського національного медичного університету;

Ляшенко Д. М. – кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії та україністики Національного університету «Одеська морська академія», доцент кафедри філософії, біоетики та іноземних мов Одеського національного медичного університету;

Медянова О. В. – кандидат психологічних наук, доцент кафедри диференціальної та спеціальної психології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова;

Мокрієнко Е. М. – старший викладач кафедри філософії, біоетики та іноземних мов Одеського національного медичного університету;

Терзі О. О. – доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри Національної безпеки, інституту безпеки, ПрАТ «Вищий навчальний заклад "Міжрегіональна Академія управління персоналом"»

Відповідальний редактор:

Ханжи В. Б. – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії, біоетики та іноземних мов Одеського національного медичного університету.

Рецензенти:

Кіреєва З. О. – доктор психологічних наук, професор, завідувачка кафедри загальної психології і психологічного консультування Одеського національного університету імені І. І. Мечникова;

Петінова О. Б. – доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Матеріали опубліковані в авторській редакції.

Редакційна колегія не завжди поділяє позиції авторів. За точність, достовірність та коректність викладеного матеріалу всю відповідальність несуть автори.

ISBN 978-966-443-134-4

© Автори матеріалів, 2025

© Одеський національний
медичний університет, 2025

ROMANENKO V. PHENOMENOLOGY OF PAIN: EXPERIENCING PAIN IN THE CONTEXT OF MEDICAL ANTHROPOLOGY	118
STELA SPÎNU. THE ROLE OF COMMUNICATION IN NEUROLOGY MALPRACTICE CASES	120
STOYANOV O., ROMANENKO V., VASTIANOVA L. PAIN SENSATIONS ANTHROPOGENIC ASPECTS AND THEIR MECHANISMS	128
ПАРАДОКСАЛЬНІСТЬ МЕЖ ЛЮДСЬКОГО БУТТЯ: МЕДИКО-БІОЛОГІЧНІ ТА ФІЛОСОФСЬКІ РЕФЛЕКСІЇ	132
Вастьянов Р.С. ФІЛОСОФСЬКІ КАТЕГОРІЇ В РОЗУМІННІ ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ ПОЛОЖЕНЬ ПРО ХВОРОБУ ЛЮДИНИ. ЗАСТОСУВАННЯ ЗАКОНУ ПЕРЕХОДУ КІЛЬКІСНИХ ЗМІН У ЯКІСНІ У ДІАЛЕКТИЦІ ГЕГЕЛЯ НА ПРИКЛАДІ ПАТОГЕНЕТИЧНИХ МЕХАНІЗМІВ ТИПОВИХ ПАТОЛОГІЧНИХ ПРОЦЕСІВ	132
Одинець О.А., Осетрова О.О. УНІВЕРСАЛЬНА ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНА МОДЕЛЬ ЗДОРОВ'Я: ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РІВНІВ БУТТЯ ТА ФІЗИЧНОЇ СИСТЕМИ ЛЮДИНИ	139
Утюж І.Г., Коноваленко О.С. ЧИ БУДЕ ЦИВІЛІЗАЦІЯ ІСНУВАТИ ОКРЕМО ВІД ЛЮДИНИ? (РОЗДУМИ ПРО СОЦІАЛЬНУ СИНГУЛЯРНІСТЬ)	145
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ БІОЕТИКИ.....	148
Нарбутова Т.Є. ДІЯЛЬНІСТЬ ПАТОЛОГОАНАТОМА ТА БІОЕТИКА В КОНТЕКСТІ СПРИЙНЯТТЯ ЛЮДИНИ ЯК ЦІЛІСНОСТІ	148
Петрушенко О.П. МОЖЛИВІ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ БІОЕТИЧНОГО ПРИНЦИПУ ЦІЛІСНОСТІ У КОНТЕКСТІ ФІЛОСОФСЬКОЇ АНТРОПОЛОГІЇ.....	152
BANARI ION, ALUAS MARIA. ETHICAL CONSIDERATIONS REGARDING THERAPEUTIC EDUCATION OF PATIENTS WITH EPILEPSY.....	156
VIOREL COJOCARU. ETHICAL ISSUES OF BRAIN HEALTH IN DETAINEES	160
OJOVANU VITALIE ION. REPRESENTATIVE PRINCIPLES OF BIOETHICS IN APPROACHING BRAIN HEALTH	166
RUBANOVICI LUDMILA PETRU. ON SOME PARTICULARITIES RELATED TO THE COMPLEXITY AND NATURE OF THE NEUROLOGICAL MEDICAL ACT. A BIOETHICAL APPROACH	169
«АНТРОПОЛОГІЯ ВІЙНИ»: ПРОБЛЕМИ ЦІЛІСНОСТІ ЛЮДИНИ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ.....	176
Кокоріна Ю.Є., Гармашова О.С. ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	176
Кокоріна Ю.Є., Капустянчик О.В. ВИВЧЕННЯ ЗВ'ЯЗКУ МІЖ ПЕРЕЖИВАННЯМ САМОТНОСТІ ТА ВІДЧУТТЯМ ЕКЗИСТЕНЦІЙНОЇ СПОВНЕНОСТІ У ЖІНОК	182
Петінова О.Б., Лисяк А.В. СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДЬ НА ЕНЕРГЕТИЧНУ КРИЗУ В УКРАЇНІ: ДОСЛІДЖЕННЯ АДАПТАЦІЙНИХ СТРАТЕГІЙ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ	188
Петрушенко В.Л. МИСТЕЦТВО І РЕЛІГІЯ ЯК КОМПЕНСАТОРИ ЦІЛІСНОСТІ ТА СТАБІЛЬНОСТІ ОСОБИСТОСТІ	196
Рекша Х.О. АНТРОПОЛОГІЯ ВІЙНИ: ПРОБЛЕМИ ЦІЛІСНОСТІ ЛЮДИНИ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ. СТОКГОЛЬМСЬКИЙ СИНДРОМ	200
ФІЛОСОФІЯ І ПСИХОЛОГІЯ ТРАНСФЕСІОНАЛІЗМУ: ПОТЕНЦІАЛ САМОЗДІЙСНЕННЯ ОСВІЧЕНОЇ ЛЮДИНИ	205
Вукова S. PHENOMENOLOGY OF PERSONAL GROWTH: DEFINITIONS AND CONCEPTS	205
Кривцова Н.В. АЛЬФОЛОГІЯ КОНФЛІКТУ: БОРОТЬБА ЗА ПЕРШІСТЬ ТА ПЕРЕМОГА КАІНСТВА VS ВЕЛИЧ ОСВІЧЕНОЇ ЛЮДИНИ (ч.1.).....	209
ФІЛОСОФСЬКІ ТА ПРАВОВІ ВИМІРИ ЛЮДСЬКОГО ІСНУВАННЯ І ДІЯЛЬНОСТІ.....	229
Зубарєв О.С. АХІМСА ТА САТ'ЯГРАХА У ФІЛОСОФІЇ МАХАТМА ГАНДІ	229
Криворучко В.О. ДЕВІАНТНА ПОВЕДІНКА: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ	233

**СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДЬ НА ЕНЕРГЕТИЧНУ КРИЗУ В УКРАЇНІ:
ДОСЛІДЖЕННЯ АДАПТАЦІЙНИХ СТРАТЕГІЙ
ТА СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ
(на матеріалах соціологічного дослідження)**

Оксана Борисівна Петінова

*доктор філософських наук, професор,
професор кафедри філософії, соціології та
менеджменту соціокультурної діяльності*

*Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»*

Анастасія Вадимівна Лисяк

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

*Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»*

Енергетична криза в Україні, що загострилася через наслідки війни та руйнування критичної інфраструктури, стала одним із найбільших викликів для держави і суспільства у 2024 році. За даними Міністерства енергетики України та з повідомлень президента Володимира Зеленського, з початку воєнних дій було пошкоджено або знищено понад 40% енергетичної інфраструктури країни [4], що призвело до регулярних відключень електроенергії та суттєвого обмеження постачання в певних регіонах. Українці мужньо подолали зиму 2023-2024 року з постійними відключеннями, але є вірогідність, що зима 2024-2025 року може бути ще суворішою. У такій ситуації актуальним є дослідження соціальної відповіді на ці виклики, що дозволить зрозуміти, як населення адаптується до нестабільності, настрої населення, як формується взаємодопомога на рівні громад та які адаптаційні стратегії найефективніші.

Одним із ключових аспектів дослідження є вивчення державних реформ у сфері енергетичної стійкості. Уряд України активно працює над реформами для

забезпечення стабільного постачання, зокрема, шляхом впровадження програми «Велика енергетична відбудова» та підтримки проектів з децентралізації енергетичних ресурсів. Також дослідження є важливим для аналізу рівня громадської підтримки ініціатив з енергозбереження. Більшість людей вже впроваджує заходи з енергозбереження вдома, що свідчить про значну суспільну зацікавленість та готовність адаптувати побут під нові умови [3]. Однак, залишається відкритим питання, наскільки ці заходи є ефективними та які додаткові ресурси можуть стати корисними для громадян. Соціологічний аналіз реакції українців на енергетичну кризу є цінним для розуміння рівня соціальної згуртованості та мобілізації громадян у надзвичайних умовах.

Дослідження соціальної відповіді на енергетичну кризу не лише висвітлює адаптаційні стратегії українців, а й допомагає формувати ефективні підходи до підтримки населення в умовах енергетичних та інших кризових ситуацій. Сучасні дослідження підкреслюють важливість соціальної відповідальності та активності громад у подоланні енергетичних викликів, а також вказують на необхідність формування ефективних політик, спрямованих на підтримку енергетичної стійкості населення. Ця інформація є важливою для формування адекватних соціальних стратегій у відповідь на кризу, а також для підтримки розвитку енергетичної інфраструктури в Україні.

Згідно з інформацією, зима 2024 року може бути важчою для українців, ніж зима 2023 року, через проблеми з електропостачанням. Російські атаки призвели до знищення або захоплення приблизно 9 гігават електроенергії, що є половиною необхідного для зими обсягу. Якщо ситуація не зміниться, українці можуть зіткнутися з серйозними проблемами, такими як відсутність доступу до основних комунальних послуг, включаючи воду та опалення. В Укренерго готуються до декількох можливих сценаріїв, однак за найгіршого – електроенергії не буде до восьми годин. Про це повідомив виконувач обов'язків голови Укренерго Олексій Брехт в інтерв'ю проєкту "Карп'як на Суспільному" [2]. Також аналітики вказують на ризики подальших атак на енергетичну

інфраструктуру, що може погіршити ситуацію з відключеннями світла в зимовий період [1].

Енергетична криза в Україні має далекосяжні наслідки, зокрема в соціальному, економічному та політичному контекстах. В умовах, коли електропостачання є обмеженим через руйнування інфраструктури, громадяни можуть зіткнутися з серйозними викликами. Зокрема, це стосується енергетичної нестабільності, що може призвести до скорочення доступу до комунальних послуг, таких як вода та опалення, що в свою чергу позначиться на рівні життя. Внутрішня і зовнішня міграція можуть посилитись, оскільки люди будуть змушені покидати зони, де умови життя є найскладнішими. Водночас це стимулюватиме пошук альтернативних шляхів енергозабезпечення, зокрема через залучення ВДЕ та розвиток автономних енергетичних систем на місцевому рівні, що може зменшити залежність від централізованого постачання.

Незважаючи на це, держава активно шукає шляхи для мінімізації наслідків, впроваджуючи різноманітні реформи та законодавчі ініціативи, спрямовані на підтримку енергетичної безпеки, що включають нові механізми фінансування енергозбереження та підвищення енергоефективності [2]. У 2023 році пройшло ряд суттєвих змін законодавство України в сфері енергозбереження. У 2023 році було прийнято кілька законопроектів, які передбачають нові механізми фінансування проєктів з енергозбереження. Згідно з економічною стратегією України, до 2025 року планується досягти 25% енергії з відновлювальних джерел, що передбачає значну інвестиційну активність та модернізацію існуючої енергетичної інфраструктури. Стратегія акцентує увагу на зменшенні залежності від імпортованих енергоресурсів, що особливо важливо в контексті політичної та економічної нестабільності [6].

У відповідь на актуальні виклики, використання цифрових технологій в сфері енергетики стає важливою частиною стратегії для підвищення енергоефективності та стійкості енергетичних систем в Україні. Однією з найбільш ефективних технологій є «розумні» лічильники, які дозволяють в

реальному часі контролювати енергоспоживання. Ще одним важливим інструментом є мобільні додатки та платформи для моніторингу енергоспоживання, які дають змогу громадянам і підприємствам відслідковувати споживання енергетичних ресурсів у реальному часі. Мобільні додатки також відіграють важливу роль у інформуванні населення про графіки відключень електроенергії. Таким чином, цифрові технології значно покращують управління енергоспоживанням, роблячи його більш ефективним та стійким.

Попри психоемоційну напругу, пов'язану з війною, українці демонструють високий рівень готовності підтримувати свої громади. У дослідженні було зазначено, що багато хто готовий брати участь у волонтерських ініціативах, спрямованих на посилення енергетичної безпеки країни, таких як облаштування пунктів обігріву та зарядних станцій. Ці результати свідчать про високу готовність суспільства до подолання труднощів, а також про потребу в продовженні ініціатив для підтримки ментального здоров'я та соціальної згуртованості населення. Водночас важливо зазначити, що держава та неурядові організації також активно впроваджують ініціативи, спрямовані на зміцнення психоемоційного стану населення.

Підтримка з боку суспільства також проявляється у створенні середовища взаємодопомоги. Ініціативи сприяють не лише поліпшенню емоційного здоров'я, але й формують відчуття солідарності, що є важливим фактором у подоланні кризи. Місцеве самоврядування в Україні відіграє ключову роль у реагуванні на енергетичну кризу. Багато громад активно розробляють локальні програми енергозбереження та залучають міжнародний досвід і фінансування для реалізації енергоефективних проєктів. Крім того, громади беруть участь у проєктах зі створення енергоефективної інфраструктури, таких як модернізація систем освітлення, ізоляція будівель та впровадження технологій ВДЕ. Для подальшого розвитку енергонезалежності важливими є навчання для фахівців у громадах і посилення координації між місцевими адміністраціями та

центральними органами влади, що підтверджує успіхи діючих ініціатив у громадах України [9].

Енергетична криза, яка розгортається на тлі глобальних змін у світовій економіці та політиці, вимагає комплексної реакції, яка повинна поєднувати як інфраструктурні рішення, так і соціальну підтримку населення. Основним завданням у такій ситуації є не тільки забезпечення стабільного постачання енергії, але й збереження соціальної стійкості на всіх рівнях. Для цього важливо впроваджувати програми, які зберігають доступ до основних соціальних послуг, покращують якість медичного обслуговування та забезпечують необхідні ресурси для освіти і культурної діяльності, навіть в умовах енергетичних обмежень. Крім того, необхідно підвищувати рівень енергоефективності як на індивідуальному рівні (через використання альтернативних джерел енергії), так і в масштабах національної економіки. Це дасть змогу не тільки зменшити залежність від традиційних джерел енергії, а й зберегти стійкість до зовнішніх економічних та політичних шоків.

Для подолання поточної ситуації та запобігання подібним кризам у майбутньому важливо вжити комплексних заходів. До таких заходів відносяться: завершення модернізації енергетичної інфраструктури та диверсифікація джерел постачання енергії, забезпечення рівного доступу до енергетичних ресурсів для всіх регіонів, зокрема шляхом підключення до альтернативних джерел енергії та впровадження технологій, які дозволяють зберігати енергію, надання особливої уваги уразливим групам населення, співпраця з міжнародними організаціями та іншими державами, що вже мають досвід подолання подібних криз.

Задачами практичної частини соціологічного дослідження було:

- виявити основні адаптаційні стратегії, які використовує населення, та проблеми, які виникають у населення під час адаптації; дослідити рівень задоволеності населення соціальною підтримкою та її відповідність потребам у різних регіонах і серед різних соціальних груп; виокремити ключові проблеми, з якими стикаються громадяни під час адаптації до

енергетичної кризи; оцінити рівень солідарності в суспільстві та готовність громадян допомагати одне одному в умовах енергетичної кризи; дослідити вплив енергетичної кризи на рівень соціальної напруженості та психологічний стан населення; проаналізувати, як зміни в державній політиці, спрямовані на подолання енергетичної кризи, впливають на соціальні настрої та довіру до уряду та виявити перспективні напрями розвитку соціальної підтримки на основі потреб та очікувань населення.

Перед проведенням дослідження було висунуто наступні гіпотези: у разі зимового блекауту жіноча частина населення України разом із дітьми буде більш схильна до тимчасової міграції за кордон для пошуку безпечніших та комфортніших умов життя; енергетична криза та можливий зимовий блекаут знижують рівень довіри громадян до держави; енергетична криза призводить до зміни соціальних норм і поведінки населення, зокрема до більшої готовності до солідарності і взаємодопомоги серед сусідів; підтримка з боку місцевих громад і волонтерських організацій позитивно впливає на здатність населення адаптуватися до енергетичної кризи та зменшує соціальну напруженість; настрої населення України негативний через енергетичну кризу, але воно готове не складнощі заради перемоги; люди в Україні бояться зимового блекауту через високу вартість адаптації свого побуту до умов енергетичної кризи.

Результати дослідження показали, що перша та четверта гіпотези не підтвердилися: більшість жінок не розглядають варіант міграції за кордон у разі зимового блекауту, а підтримка місцевих громад та волонтерів виявилася маловідчутною та неефективною для адаптації. Натомість друга, третя, п'ята і шоста гіпотези підтвердилися: енергетична криза знизила довіру до держави, сприяла зростанню солідарності та взаємодопомоги серед сусідів, хоча багато громадян висловлюють втому та негативні емоції, вони готові долати труднощі заради перемоги. Водночас ключовою проблемою залишаються високі витрати на адаптацію до енергетичної кризи, зокрема через обмежений доступ до ресурсів та недостатню підтримку енергоефективних програм.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Афоніна С. В. Укренерго готуються до кількох можливих сценаріїв проходження цієї зими. *LIGA.net*. URL: <https://biz.liga.net/ua/all/all/novosti/zanaihirshoho-stsenariiu-svitla-vzymku-ne-bude-do-vosmy-hodyn-ukrenerho> (дата звернення: 20.09.2024)
2. Брехт: Ця зима буде однією з найважчих, «Укренерго» готується до кількох можливих сценаріїв. *Radio Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-zyma-enerhetyka-ukrenerho-stsenariyi/33178716.html> (дата звернення: 20.09.2024)
3. Вектори економічного розвитку: національна економічна стратегія 2030. URL: <https://nes2030.org.ua/> (дата звернення: 20.09.2024)
4. В Україні пошкоджено 40% енергетичної інфраструктури внаслідок російських обстрілів: новини. URL: <https://i-ua.tv/news/68946-volodymyr-zelenskyi-zustrivsia-z-ievrokomisarom-z-pytan-enerhetyky> (дата звернення: 20.09.2024)
5. Діяльність енергетичного комплексу України: оцінки та практики споживачів. *Соціологічна група Рейтинг*. URL: <https://ratinggroup.ua/research/ukraine/diyalnist-energetichnogo-kompleksu-ukrayini-ocinki-ta-praktiki-spozhyvachiv.html> (дата звернення: 20.09.2024)
6. Конеченков А. Сектор відновлюваної енергетики України до, під час та після війни. *Разумков центр*. URL: <https://i-ua.tv/news/68946-volodymyr-zelenskyi-zustrivsia-z-ievrokomisarom-z-pytan-enerhetyky> (дата звернення: 20.09.2024)
7. Соціально-політичні настрої українців. *Український інститут майбутнього*. URL: <https://ratinggroup.ua/research/ukraine/diyalnist-energetichnogo-kompleksu-ukrayini-ocinki-ta-praktiki-spozhyvachiv.html> (дата звернення: 20.09.2024)
8. Тринадцяте загальнонаціональне опитування: зовнішньополітичні орієнтації *Соціологічна група Рейтинг*. URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/trinadcatyy_obschenacionalnyy_opros_vnesh

[nepoliticheskie orientacii 18-19 iyunya 2022.html](#) (дата звернення: 20.09.2024)

9. Українські громади пройшли навчання з підготовки енергетичних планів від українських та міжнародних експертів. *Di Xi Group*. URL: <https://dixigroup.org/ukrayinski-gromady-projshly-navchannya-z-pidgotovky-energetychnyh-planiv-vid-ukrayinskyh-ta-mizhnarodnyh-ekspertiv/> (дата звернення: 20.09.2024)